

8. Кухар М.Д. Змагальність як принцип адміністративного судочинства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / М.Д. Кухар. – Херсон : Міжнародний університет бізнесу і права, 2014. – 20 с.

9. Потапенко С.В. Диспозитивність як принцип адміністративного процесу України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.В. Потапенко. – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. – 229 с.

УДК 342.951

МЕЖІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО ПРАВА

Цекалова Н.І., аспірант
кафедри адміністративного права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджено основні теоретичні підходи до розуміння юридичної категорії «межі правового регулювання», на підставі чого сформовано авторське визначення. З'ясовано межі правового регулювання міграційного права. Окреслено доктринальні підходи до визначення місця міграційного права в системі права та надано власне розуміння цієї проблематики.

Ключові слова: міграційне право, межі правового регулювання, підгалузь адміністративного права України, міграційні відносини, предмет адміністративного права, предмет міграційного права.

В статье исследованы основные теоретические подходы к пониманию юридической категории «пределы правового регулирования», на основании чего сформировано авторское определение. Выявлены пределы правового регулирования миграционного права. Охарактеризованы доктринальные подходы к определению места миграционного права в системе права и предоставлено собственное понимание данной проблематики.

Ключевые слова: миграционное право, пределы правового регулирования, подотрасль административного права Украины, миграционные отношения, предмет административного права, предмет миграционного права.

Tsekalova N.I. SCOPE OF LEGAL REGULATION MIGRATION LAW

The article is devoted to the main theoretical approaches to understanding the legal category of “regulation limits” on the basis of which formed the author’s definition. Also it was shown the limits of legal regulation of migration law. In addition author characterized the doctrinal approaches to determining the place of migration law in the law and given the proper understanding of this subject.

Key words: migration law, limits of legal regulation, administrative law subsector, migration relationship, subject of administrative law, subject of immigration law.

Постановка проблеми. Основною формою здійснення державного регулювання в міграційній сфері є міграційна політика держави. В умовах сьогодення питання рівня ефективності міграційної політики є надзвичайно важливим для будь-якої країни. Однак найбільшої актуальності воно набуває для пострадянських держав, де застосування радянських напрацювань «на новий лад» вже стає неможливим, і, як правило, здійснюється пошук нових законодавчих орієнтирів. Відповідно, основним завданням стає розбудова принципово нового механізму регулятивного впливу на міграцію, який повинен базуватися на принципах верховенства права, правої та соціальної державності, що закріплені в Конституції України. Такий регулятивний вплив насамперед полягає у прийнятті нормативно-правових актів та їх застосуванні. Таким чином, ми підкреслюємо, що державне регулювання міграції здійснюється через правове регулювання, проте визначення меж такого правового регулювання все ще залишається дослідженою проблемою.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз досліджень і публікацій з цієї теми дає

нам змогу стверджувати, що лише частково означеної проблеми торкались такі вчені, як В.І. Червонюк, Н.А. Пьянов та В.В. Лазарев, пропонуючи власне визначення терміна «межі правового регулювання», тоді як в аспекті міграційного права ця категорія розглядалась лише у повному ототожненні її з предметом правового регулювання. Останній же визначався з огляду на авторське бачення місця цього правового утворення в системі права. Цій проблематиці присвячені праці М.М. Тоцького, М.Р. Вокуєва, А.С. Ширікова, Т.Я. Хабрієвої, А.І. Супруновського, Ю.І. Римаренко, Н.М. Зінченко, А.Н. Жеребцова, М.Б. Ілезова, Е.Е. Шабурової та інших вчених.

Мета статті – сформулювати авторське розуміння категорії межі правового регулювання міграційного права.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день категорія «правове регулювання» має загальноправове значення, чим і пояснюється величезна кількість її тлумачень. Розглянемо декілька з них. Наприклад, А.В. Малько називає правове регулювання здійснюваним за допомогою всієї системи юридичних засо-

бів впливом на суспільні відносини з метою їх упорядкування [1, с. 26–27]. Більш ґрунтовне визначення надає С.С. Алексєєв, зазначаючи, що це здійснюваний за допомогою правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів тощо) результативний, нормативно-організований вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до вимог економічного базису, суспільних потреб конкретного соціального устрою [2, с. 211]. На нашу думку, обидва визначення розкривають це поняття через категорію «вплив», що є цілковито виправданим, адже, впливаючи на суспільні відносини, право їх упорядковує, а отже, і регулює. Однак тут актуальним нам здається питання: «Де закінчуються межі впливу права і починається вплив інших регуляторів на суспільні відносини?». Адже право не є універсальним і єдиним регулятором суспільних відносин. Звичайно, це питання є надзвичайно складним, а в контексті теми нашого дослідження невивченим. Однак відповідь на нього дасть нам змогу провести відокремлення і систематизацію тих міграційних відносини, що вже врегульовані або потребують врегулювання у майбутньому, за допомогою норм адміністративного права.

Зазначимо, що в спеціальній юридичній літературі категорія «межі правового регулювання» є недостатньо дослідженою. Це призводить до зменшення ефективності як правозастосовної, так і правореалізаційної діяльності. Саме тому спробуємо дати відповідь на поставлене нами питання і проаналізувати більш детально це правове явище.

Так, наприклад, В.І. Червонюк вказує, що межі правового регулювання – це межі соціального простору, в яких об'єктивно можливе поширення регулятивної дії права. Межі правового регулювання – це деяка «демаркаційна лінія», що відокремлює сферу правового від не правового, і відокремлює межі поширення позитивного права, граничність його впливу на свідомість людини і його діяння. Це межі владно-вольового впливу держави на суспільні відносини, поведінку і діяльність людей. Вони відокремлюють сферу правового від неправового, встановлюють межі поширення закону, визначають характер впливу права на свідомість і поведінку людей. Межі правового регулювання обумовлені як специфікою права (як особливого регулятора), так і метаюридичними факторами, коріняться в природі людської діяльності, зумовлені їх загальною культурою і цивілізованістю, детерміновані наявною системою відносин, особливостями регульованих відносин, інтересами держави і суб'єктів права, обумовлені економічними, історичними, релігійними, національними та іншими обставинами [3, с. 90–116].

Н.А. Пьянов визначає межі правового регулювання як обумовлені різними факторами (об'єктивними, суб'єктивними, природними, соціальними тощо) межі, в рамках яких здійснюється або може здійснюватися правове регулювання суспільних відносин; у вигляді рубежів, за якими воно неможливе або недоцільне [4, с. 228–229].

Тут потрібно зазначити, що на цих двох визначеннях загальнотеоретичні напрацювання в цій сфері закінчуються, однак вони дають нам змогу сформулювати своє власне уявлення про цю правову дефініцію. Отже, межі правового регулювання – це базова юридична категорія, що використовується з метою відокремлення сфери правового від неправового регулювання. Враховуючи, що вище нами було підтримано думку тих науковців, які в основу визначення правового регулювання покладають критерій впливу, вбачається, що останній може бути обумовлений не тільки об'єктивними, а й суб'єктивними чинниками. Це уявлення дає змогу провести розмежування меж правового регулювання на об'єктивні і суб'єктивні, які, в свою чергу, поділяються на зовнішні і внутрішні межі, або, як їх ще називають в науковій літературі, «верхні» і «нижні». Свого часу до такої думки дійшов відомий теоретик права В.В. Лазарєв [5, с. 320–321.]. Зовнішні межі правового регулювання є загальними для будь-яких видів правового регулювання, оскільки відмежовують сферу правового регулювання від сфер людського буття та інших сфер соціального регулювання, які не потребують спеціального юридичного впливу. Тоді як функціональне призначення внутрішніх меж направлено на відмежування різних видів юридичного регулювання одне від одного. Зокрема, вони устанавлюють межі національного та міжнародного, галузевого та міжгалузевого, централізованого та децентралізованого правового регулювання.

Звичайно, надзвичайної актуальності в рамках дослідження видів меж правового регулювання набуває характеристика їх основних властивостей. На думку Р.Л. Іванова, об'єктивні зовнішні (природно-правові) межі правового регулювання характеризуються, зокрема, вольовим характером; проявом змісту суспільного відношення зовні, в поведінці або її результатах, які можна об'єктивно сприймати нашими органами чуття, а отже, піддавати зовнішньому контролю; наявністю у суб'єктів суспільних відносин можливості вибору варіанта своєї поведінки [6, с. 10–11]. Тоді як суб'єктивні зовнішні межі правового регулювання визначаються, по-перше, рівнем пізнання об'єктивних меж правового регулювання (чим цей рівень вищий, тим більша ймовірність, що в сферу правового регулювання не будуть включені види соціальної поведінки та інші явища, які спеціального юридичного впливу не потребують); по-друге, ступенем зацікавленості суб'єкта, що здійснює правове регулювання, в його здійсненні згідно з об'єктивними межами. Значною мірою вона залежить від оцінки можливостей права. Ця оцінка визначається панівною в суспільстві системою цінностей, що виражає національні й інші культурні особливості населення. Ця система може сприяти або перешкоджати розширенню (звуженню) фактичної сфери правового регулювання, порівняно з її об'єктивними (ідеальними) межами, а також сприяти або перешкоджати використанню для її упорядкування юридичних засобів як таких або окремих їх різновидів [6, с. 14].

Переносючи цю думку на предмет нашого дослідження, розуміємо, що визначання об'єктивних зовнішніх меж правового регулювання в міграційній сфері дає змогу встановити юридичну природу міграційних відносин. Така юридична природа встановлюється шляхом аналізу цілої низки елементів міграційних правовідносин і, як наслідок, характеристики їх основних ознак. Наприклад, їх публічного характеру, специфічного суб'єктного складу учасників, спеціального об'єкта, направленості на досягнення правового результату у вигляді зміни правового статусу тощо. Ці юридичні відносини не мають постійний характер, чим обумовлена наявність моменту їх виникнення і моменту припинення. Ми пов'язуємо момент виникнення міграційних правових відносин з моментом подання заяви до органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, про надання особі, що здійснила міграційне переміщення на територію України, відповідного правового статусу мігранта, а припинення з наданням особі відповідного правового статусу або з відмовою у його наданні. Відповідно, таке встановлення меж існування міграційних правових відносин дає нам змогу побачити їх публічно-правову адміністративну природу.

Таким чином, визначивши об'єктивні зовнішні межі правового регулювання в міграційній сфері, ми визначили і суб'єктивні межі, якими встановлюється реально наявна, забезпечена державною владою сфера правового регулювання. В нашому випадку це сфера публічно-правового адміністративного регулювання міграції. Це твердження повністю відображає наше уявлення про міграційне право, яке має стати підгалуззю адміністративного права.

Однак в юридичній літературі можна зустріти й інші підходи до визначення місця міграційного права в системі права. Прихильники першого підходу стверджують, що міграційне право на сьогоднішній день набуло ознак самостійної галузі права [7; 8; 9], прихильники другого підходу вказують на його комплексність (комплексна галузь чи підгалузь права) [10], а прихильники третього підходу відводять міграційному праву місце серед інститутів або підгалузей конституційного, адміністративного чи міжнародного публічного права [11; 12]. Зупинимось на цих підходах детальніше.

Так, прихильник визнання міграційного права самостійною галуззю права, російський правознавець, М.М. Тоцький стверджує, що «до останнього часу не було необхідності спеціального правового регулювання міграційних процесів. Однак безперервне збільшення числа мігрантів, ускладнення правових відносин, в які вони вступають, розширення кола їх учасників, а також збільшення вчинюваних мігрантами правопорушень змушують ставити питання про розробку в системі російського права самостійної галузі – міграційного права» [8, с. 9, 10].

Схожої позиції дотримуються М.Р. Вокуєв та А.С. Ширіков [7; 9, с. 28–30]. Напри-

клад, у своєму дисертаційному дослідженні М.Р. Вокуєв називає міграційне право системою юридичних норм, що регулюють міграційні відносини, які виникають внаслідок в'їзду в країну, виїзду з країни, перебування або проживання на її території. Автор також зазначає, що «у формуванні міграційного права як системи норм провідну роль відіграють діючі в ньому такі правові принципи, як «свобода пересування і вибору місця перебування і проживання», «законність перебування і проживання», «реєстрація за місцем перебування і проживання». Саме тому предмет правового регулювання міграційного права значно вужче правового поля, яке охоплює міграційне законодавство. Він вичерпується тією сукупністю правовідносин, які виникають з приводу прав і обов'язків осіб, які перетинають державний кордон, перебувають і мешкають на території держави імміграції, що неминуче викликає їх зміну. Ця сукупність прав та обов'язків відображена в законодавстві правовим статусом, фіксуючим форму, характер і якість правовідносин, що виникають між мігрантом та державними органами влади» [7, с. 12–13].

Особлива увага автора цього визначення безпосередньо звернена на співвідношення міграційного права і міграційного законодавства. Будучи результатом нормотворчої діяльності, система законодавства, звичайно, стає однією з можливих зовнішніх форм вираження права. Проте для нас не зовсім зрозуміло, як предмет правового регулювання міграційного права може бути вужчим за правове поле міграційного законодавства? І чи не вказує цей факт на те, що на даному етапі міграційне право є лише сферою законодавства і аж ніяк не самостійною галуззю права? Вважаємо останнє питання доволі риторичним, однак, аналізуючи позицію автора, ми доходимо висновку, що, очевидно, М.Р. Вокуєв, говорячи про «широке правове поле» міграційного законодавства, звертав увагу на його комплексність. І в цьому аспекті ми не можемо з ним не погодитись.

Що ж стосується іншого наукового напрямку, згідно з яким міграційне право прийнято розглядати як комплексне правове утворення, то яскравим представником цієї наукової течії є Т.Я. Хабрієва. Автор зазначає, що «за своєю структурою міграційне право є своєрідним комплексом норм: це норми конституційного, адміністративного, адміністративно-деліктного, фінансового, кримінального права, права соціального забезпечення. Оскільки регулювання міграційних процесів пов'язано з правами людини, значну частину складають норми міжнародного права [10, с. 8].

Український дослідник міграційного права А.І. Супруновський в межах своєї дисертаційної роботи також сформував позицію, схожу на думку Т.Я. Хабрієвої, згідно з якою міграційне право було визначено як самостійна комплексна галузь права шляхом обґрунтування особливостей предмета, метода, джерел та принципів міграційного права. Саме ж визначення звелось до такого: «міграційне право – комплексна галузь українського права, яка є системою юридичних норм, що

регулюють міграційні відносини, які виникають внаслідок в'їзду до країни, виїзду з країни, перебування або проживання на її території» [13, с. 9].

Звичайно дискусії про існування комплексних галузей права мають довгу історію існування. Однак, якщо ми припустимо існування комплексних галузей, це автоматично означає існування комплексної підсистеми права, що повністю не узгоджується з теорією поділу системи права на публічне і приватне право. Саме в цьому аспекті виправдано нам здається позиція Р.С. Мельника. Зокрема, науковець доводить, що «комплексна галузь права» є штучною теоретичною дефініцією, виробленою радянськими вченими-правознавцями на фоні невизнання європейської теорії поділу права на приватне та публічне. Виникнення й розвиток ідеї комплексних галузей права було пов'язане з неможливістю розмежування галузей права на підставі предмета та метода правового регулювання у радянському праві [14, с. 325].

В цьому ключі наші опоненти будуть оперувати ідеєю, що характер міграційних відносин опосередковує необхідність їх врегулювання нормами публічного права і, можливо, нормами приватного права. Однак нам цілком очевидно, що цю правову ситуацію можна було б вирішити шляхом поділу міграційного права на такі складові елементи, як адміністративне міграційне право, кримінальне міграційне право, трудове міграційне право, міжнародне міграційне право. Одразу ж зазначимо, що ми не перші, хто дійшов такого висновку. Така ідея була запропонована німецькими дослідниками, які намагались цим шляхом урегулювати господарські відносини [15, с. 13].

І перейшовши до аналізу досліджень міграційного права як складової частини галузі права, представниками якого називаємо себе і ми, проаналізуємо наявні напрацювання в цій сфері. Одразу зазначимо, що цей правовий напрям представлений не настільки великим різноманіттям наукових поглядів, як попередні два. Наприклад, дослідженню міжнародного міграційного права присвячено праці Ю.І. Римаренко та Н.М. Зінченко [11; 12]. Очевидно, що такі науковці, як А.Н. Жеребцов, М.Б. Ілезов, Е.Е. Шабурова, місце міграційного права знаходять в системі адміністративного права, свідченням цього стають проведені ними дослідження, присвячені адміністративно-правовому регулюванню міграції взагалі чи міграційних відносин зокрема, однак визначення і формування системи такого підгалузевого утворення вони або зовсім не стосуються, або стосуються лише опосередковано [16; 17; 18].

Висловимо власну позицію з цього приводу. Зокрема, місце міграційного права України, безумовно, має знаходитися в системі адміністративного права. Ми пропонуємо виділяти його як підгалузь адміністративного права, яка становить сукупність правових норм, що визначають, з одного боку, правовий статус та організацію діяльності суб'єктів публічної адміністрації, задіяних у реалізації міграційної політики держави, а з іншого –

порядок взаємодії між ними та суб'єктами, що здійснюють міграційне переміщення на територію України з метою отримання в ній захисту, притулку та як результат нового правового статусу.

Однак таке визначення предмета регулювання міграційного права і його правової природи дає дещо поверхневе уявлення про межі міграційного права, а отже, потребує більш ґрунтовного пояснення. Спробуємо це зробити через призму тих категорій, які ми описували вище. Однак вважаємо, що зазначене завдання може бути вирішено тільки після з'ясування сутності предмета адміністративного права, адже саме він окреслює межі правового регулювання цієї галузі. Відповідно, визначивши загальний предмет галузі права, можливо більш правильно виділити окремий предмет підгалузі.

На сьогоднішній день в юридичній літературі можна зустріти безліч тлумачень предмета адміністративного права. Однак ми зосередимо увагу лише на деяких із них, адже здебільшого всі наукові розробки, що стосуються цього питання, в тій чи іншій мірі повторюють одна одну.

Так, зокрема, радянський учений Ю.М. Козлов до предмета адміністративного права включав суспільні відносини управлінської природи, прямо пов'язані з виконанням органами держави конкретних виконавчо-розпорядчих завдань, а саме постійного і безпосереднього управління господарським і культурно-політичним будівництвом [19, с. 29].

Згодом В.Б. Авер'янов предмет адміністративного права визначає через суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються у процесі практичної реалізації державними органами, передусім органами виконавчої влади, повноважень державно-владного характеру відповідно до закріпленої за ними компетенції щодо здійснення *функцій державного управління* [20, с. 35].

В.К. Колпаков, називаючи основні характеристики суспільних відносин, що становлять предмет адміністративного права, виділяв, зокрема, такі: по-перше, вони виникають тільки в результаті *державно-управлінської (владної) діяльності*; по-друге, обов'язковим учасником є виконавчо-розпорядчий орган держави [21, с. 54].

Ще один представник адміністративно-правової науки, Є.В. Курінний, до предмета адміністративного права відносив систему однорідних суспільних відносин регулятивного та охоронного, матеріального і процесуального характеру, в яких реалізуються права, свободи і обов'язки учасників *владно-управлінської діяльності* або адміністративно-правового захисту [22, с. 13–14].

На думку професора О.І. Харитонової, предмет адміністративного права має складатися низка адміністративно-правових відносин, серед яких можна виокремити управлінські відносини, що складаються внаслідок і з приводу виконання органами державної виконавчої влади своїх виконавчо-розпорядчих функцій (відносини, що

складаються у процесі державного впорядкування різних сфер суспільного життя; відносини, що складаються внаслідок надання фізичним та юридичним особам різноманітних управлінських послуг; відносини щодо забезпечення реалізації та захисту в адміністративному порядку прав і свобод громадян; державно-службові правовідносини). Особливістю цих відносин є те, що вони виникають тільки в результаті владної діяльності, діяльності державно-управлінської, від імені держави, і в них завжди бере участь відповідний виконавчо-розпорядчий орган [23, с. 156].

На думку Є.Б. Кубко, предмет адміністративного права складають трансформовані в нових умовах державного управління суспільні відносини, що виникають і змінюються (або припиняються) в процесі практичної реалізації державними органами, насамперед органами виконавчої влади, повноважень державно-владного характеру відповідно до закріпленої за ними компетенції зі здійснення функцій державного управління [24, с. 6].

Отже, навіть на основі аналізу наведених вище визначень ми можемо спостерігати ситуацію, в якій одні науковці, надаючи визначення предмету адміністративного права через управлінську складову, навмисно звужено його тлумачать, а інші вчені навмисно його розширюють, просто перераховуючи і деталізуючи окремі види управлінських відносин. Однак ми вважаємо, що в сучасних умовах предмет адміністративного права повинен перш за все відповідати реаліям правотворчої, правозастосовчої та наукової діяльності. З огляду на це навряд чи всю діяльність органів публічної адміністрації можна віднести до категорії «управлінська». Зокрема, йдеться про відносини не тільки управлінського довірливого, публічно-сервісного, а й координаційного характеру у сфері взаємодії між собою органів публічної адміністрації, місце яких, безумовно, не може знаходитись поза межами предмета адміністративного права. Більше того, уточнення потребує і сама категорія «державне управління», яка також застосовується у більшості визначень предмета адміністративного права. Адже останнє саме по собі не є єдиним видом управління, що здійснюється на підставі норм адміністративного права. В цьому випадку йдеться про місцеве (або муніципальне чи самоврядне) управління [25; 26; 27] і «делеговане» або концесійне управління (що виникає, наприклад, у випадках, коли приватним особам делегуються публічні функції) [28].

Висновки. З огляду на зазначені вище тези предмет адміністративного права має бути визначено як сукупність суспільних відносин управлінського і неуправлінського характеру, що виникають в процесі здійснення державного, самоврядного управління. Застосовуючи це визначення за аналогією до будь-якої з підгалузей особливого адміністративного права, зокрема до міграційного права, доходимо висновку, що визначення його предмета, вочевидь, має виглядати таким чином. Предмет мігра-

ційного права – це сукупність суспільних відносин управлінського і неуправлінського характеру, що виникають в процесі здійснення державного, самоврядного чи делегованого управління з приводу реалізації суб'єктами публічної адміністрації державного регулювання в сфері міграції населення (зокрема, міграційної політики).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве / А.В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2004. – 250 с.
2. Алексеев С.С. Общая теория права : [учеб.] / С.С. Алексеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2008. – 576 с.
3. Элементарные начала общей теории права : [учеб. пособие для вузов] / под общ. ред. В.И. Червонюка. – М. : КолосС, 2003. – 544 с.
4. Пьянов Н.А. Актуальные проблемы теории государства и права : [учеб. пособие] / Н.А. Пьянов ; ред.: Н.Э. Шишкина, А.В. Юрковский. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 2007. – 254 с.
5. Общая теория права и государства / под ред. В.В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2001. – 520 с.
6. Иванов Р.Л. Пределы правового регулирования: понятие и виды / Р.Л. Иванов // Вестник Омского университета. – 2011. – № 4 (29). – С. 6–18.
7. Вокуев М.Р. Миграционное право современной России: теоретико-правовой анализ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / М.Р. Вокуев. – Ростов-на-Дону, 2006. – 28 с.
8. Тоцкий Н.Н. Введение в миграционное право: Миграционное право как подотрасль Конституционного права Российской Федерации: Нормативные акты, регулирующие правоотношения с участием мигрантов / Н.Н. Тоцкий ; отв. ред. Н.А. Михалева. – М. : Диалог-МГУ, 1999. – 153 с.
9. Шириков А.С. Права беженцев и перемещенных лиц и их обеспечение по международному гуманитарному праву / А.С. Шириков. – Волгоград, 2001. – 125 с.
10. Хабриева Т.Я. Миграционное право России: теория и практика / Т.Я. Хабриева. – М. : Юридическая фирма «КОНТРАКТ», 2008. – 336 с.
11. Римаренко Ю.І. Міжнародне міграційне право : [підруч.] / Ю.І. Римаренко. – К., 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://semestr.com.ua/book/379-Міжнародне_міграційне_право.
12. Зинченко Н.Н. Миграционное право в международно-правовой доктрине и практике: становление и перспективы развития : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Н.Н. Зинченко. – М., 2012. – 48 с.
13. Супруновський А.І. Міграційне право в системі права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / А.І. Супруновський ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О., 2011. – 18 с.
14. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : [монографія] / Р.С. Мельник. – Х. : Вид-во Харківського національного університету внутрішніх справ, 2010. – 398 с.
15. Штобер Р. Хозяйственно-административное право. Основы и проблемы. Мировая экономика и внутренний рынок / Р. Штобер. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 400 с.
16. Жеребцов А.Н. Концепция административно-правового регулирования миграционных отношений в Российской Федерации (комплексный анализ теории и практики) : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / А.Н. Жеребцов. – М., 2009 – 57 с.
17. Илзев М.Б. Административно-правовое регулирование миграционных отношений : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / М.Б. Илзев. – Ростов-на-Дону : Изд-во РЮИ МВД России, 2009. – 27 с.

18. Шабурова Е.Е. Административно-правовое регулирование в сфере миграции : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Е.Е. Шабурова. – М., 2011. – 22 с.
19. Козлов Ю.М. Предмет советского административного права / Ю.М. Козлов. – М. : Изд-во МГУ, 1967. – 160 с.
20. Авер'янов В.Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / В.Б. Авер'янов. – К. : Факт, 2003. – 384 с.
21. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підручник] / В.К. Колпаков В.К. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
22. Курінний С.В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / С.В. Курінний. – К. : НАВСУ, 2004. – 38 с.
23. Харитонов О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / О.І. Харитонов. – О., 2004. – 379 с.
24. Кубко Є.Б. Про предмет адміністративного права України / Є.Б. Кубко // Право України. – 2000. – № 5. – С. 3–6.
25. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / [А.Ф. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун] – К. : Заповіт, 1997. – 188 с.
26. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [монографія] / В.С. Куйбіда. – К. : МАУП, 2004. – 432 с.
27. Носова В.М. Проблеми становлення і розвитку муніципального процесу в Україні / В.М. Носова // Держава і право : зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 48. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. – С. 204–211.
28. Куйбіда Р.М. Адміністративний договір у практиці європейських країн / Р.М. Куйбіда // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 2 (3). – С. 176–183.

УДК 347.73

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТАТТІ 164 ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ ПЕНСІЙ

Чайка В.В., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри фінансового права
Університет державної фіскальної служби України

Стаття присвячено аналізу абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України на відповідність принципу правової впевненості особи, що є невід'ємною складовою принципу верховенства права, передбаченого статтею 8 Конституції України.

Ключові слова: Конституція України, Податковий кодекс України, Закон № 71-VIII, нормативно-правовий акт.

Статья посвящена анализу абзаца первого подпункта 164.2.19 пункта 164.2 статьи 164 Налогового кодекса Украины на соответствие принципу правовой уверенности лица, который является неотъемлемой составляющей принципа верховенства права, предусмотренного статьей 8 Конституции Украины.

Ключевые слова: Конституция Украины, Налоговый кодекс Украины, Закон № 71-VIII, нормативно-правовой акт.

Chayka V.V. PECULIARITIES OF APPLYING THE PROVISIONS OF ARTICLE 164 OF THE TAX CODE OF UKRAINE CONCERNING THE PENSIONS' TAXATION

The article deals with the analysis of the first paragraph of sub-clause 164.2.19 of clause 164.2, Article 164 of the Tax Code of Ukraine in accordance with the legal certainty principle which is an integral part of the law supremacy principle, provided for in Article 8 of the Constitution of Ukraine.

Key words: Constitution of Ukraine, Tax Code of Ukraine, Law № 71-VIII, normative legal act.

Постановка проблеми. 28 грудня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [1] (далі – Закон № 71-VIII), який набрав чинності з 1 січня 2015 року.

Положеннями абзаців тринадцятого та чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону № 71-VIII, зокрема, було внесено зміни до підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України, згідно з якими до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку законодавцем було включено суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуюва-

них платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, – у частині такого перевищення, а також пенсій з іноземних джерел, якщо відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати.

У зв'язку з цим виникає резонне питання: чи відповідали такі зміни принципу правової впевненості особи, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права, передбаченого статтею 8 Конституції України [2, с. 15].